

magyar tánc témák, olyan alkotóra találtak, amely lelkének minden szálával magyar talajban gyökerezik. A palotásszerű lassú, az idillikus hangulatú tilinkónóta, az elragadó lendületű záró friss, mind megannyi hű tükre a magyar lélek érzelmi jellemének s a sok idegen zene között hálával és örömmel gondolunk arra, hogy nekünk is van igazi faji műzenénk, amely méltó a nagy világ elismerésére.

*

A fővárosi zenekarnak a Népművelési Bizottságtól rendezett vasárnap délutáni hangversenyei, alig négyéves mult után, mindig jelentősebb tényezői lesznek a zenekultúra terjesztésének és elmélyítésének. Az a közönség, mely anyagi helyzete miatt előbb vagy egyáltalán nem részesült zenei élvezetekben, vagy csupán kisebb értékű

zenével volt kénytelen beérni, e hangversenyek útján zenei ízlését a legmagasabb fokra emelheti. Nagyjelentőségűnek tartjuk az egyesület legutóbbi vállalkozását, Kodály Zoltán *Magyar Zsoltárának* az egyetemi énekarok bevonásával való előadását. A magyar fiatalság szólott itt a magyar fiatalsághoz, annak a csodálatos zenének a nyelvén, amely minden egyes felcsendülésénél tomboló, lélekből fakadó ünneplésre ad alkalmat. Így volt ez most is. *Vaszy Viktor* lelkes dirigálása nyomán bámulatos készséggel interpretálta a dillettáns együttes a legmegrázóbb magyar zenei alkotás ihletett szépségeit. A Magyar Zsoltár megtalálta az utat az egyetemi ifjúság szívéhez, vigye és mutassa meg ezt a kincset most már Csonkamagyarország vidéki fiatalságának is.

Prahács Margit.

Magyar folyóiratszemle.

A racionalizálás lett a mai gazdasági élet jelszava, amely utat tör magának a világ legeldugottabb sarkába is. A racionalizálásra szükség van, mert a megváltozott gazdasági viszonyok megváltozott munkamódokat követelnek. A racionalizálás fogalmi meghatározását, tartalmát és céljait fejti ki *Railh Tivadar* a *Magyar Szemlében*. A fogalom pontos meghatározását megnehezíti az a körülmény, hogy a mozgalomnak megjelölésére a kultúr népek nyelvei különféle kifejezést használnak, amelyek között, bár lényegileg ugyanazt fejezik ki, tagadhatatlanul van bizonyos hangulati eltérés. Ugyancsak sokféleséget mutatnak a racionalizálás értelmét meghatározó definíciók is. Ezek között a legteljesebb és a mi céljainknak is legjobban megfelelő a német Reichskuratorium für Wirtschaftlichkeit fogalmazása, amely szerint a racionalizálás mindazoknak az eszközöknek a

megállapítása és felhasználása, amelyet a technika és a tervszerű rend a gazdaságosság fokozására rendelkezésre bocsájt. Célja a közjólet fokának emelése a javak olcsóbbá és jobbá tétele, valamint mennyiségüknek szaporítása által. A racionalizálás legfontosabb feladata a termelés gazdaságosságának fokozása. De, hogy az így elért eredmény az egész társadalom számára értékke válhasson, szükség van arra, hogy szelleme behatoljon a technikai haladás gondolatától elzárt területekre, a hivatalokba is. A racionalizálásnak, hogy célját elérhesse, egyetemes gondolattá kell válnia. Be kell vinni a köztudatba, hogy aki irracionálisan dolgozik, anyagot, időt és energiát fecsér el és ezzel árt a köznek, mert az okatlan pocskéolás értékeket semmisít meg. De árt saját magának is, mert munkájának eredményességét csökkenti. A szellem racionalizálására van tehát elsősorban

szükség. Arra, hogy mindenki igyekezzék az értékek oktalan pazarlását elkerülni. Magyarország sem foglalhat el a racionalizálással szemben elutasító álláspontot, mert ez a kérdés nem egyszerű közigazgatási vagy népeseáspolitikai ügy, hanem a gazdasági élet természetes fejlődésének következménye. Raith azt ajánlja, hogy a német példát kellene követni, ahol a gazdasági élet kiváló képviselőinek és a szaktudományok kitűnőségeinek önkéntes egyesülése példát mutatott arra, hogy az együttes munka, az érdekeltek kölcsönös megállapodása szolgálja legjobban a racionalizálódás ügyét.

A jelenkori társadalom diagnózisának megállapításánál mindinkább előtérbe nyomul az a felfogás, hogy az európai szellem és társadalom súlyos válságban van. A politikai, szociális és gazdasági krízisről nem kell szólnunk. A baj helyes megállapítása azonban nem könnyű, mert a társadalmi és gazdasági élet az utolsó évtizedekben nagyon bonyolult lett. Mentől összetettebb valamely szervezet, annál több lehetőség van arra, hogy működésében zavarok álljanak be és valamely részleges zavar annál inkább kihat az egész szervezetre. Ha a mai európai társadalom képét megakarnók rajzolni, nehéz volna a különböző népeket, országokat általános érvényű tétélekkel jellemezni. *Bognár Cecil* a társadalmi krízis alapját a normák hanyatlásában látja és tételét a *Katolikus Szemlében* fejti ki. Midőn a normák hanyatlásáról beszélünk, nem azt értjük, hogy a minden időkre érvényes normák elvesztették volna érvényességüket, hanem azt a tényt, hogy ezek a normák már nem érvényesülnek kellőképpen az emberi cselekedetekben, nem fejtik ki szabályozó, irányító hatásukat a kívánt módon. Az újkor legtöbb szellemi és társadalmi mozgalmában megtaláljuk a normaellenes irányzatot. A XVIII.

század úgynevezett felvilágosodottsága és méginkább a XIX. század liberalizmusa szintén ennek egyik megnyilvánulása. De míg a XVIII. században azt hitték, hogy a vallás és erkölcs szabályozó szerepét az esztétikai érzék kifinomultsága veszi át, a XIX. század liberalizmusa pedig a tudományban bízott, a világháború kirobbanása arra mutatott, hogy az ellentétek elvi alapon, jogi és etikai normák segítségével való elsimitása a kultúr Európában nem lehetséges. A háború befejezése nem az erőszak megszűnése, hanem annak továbbfokozása volt. Mindez hatalmas lökést adott arra, hogy az emberiség még gyorsabb iramban haladjon azon az úton, amelyen már századok óta jár. Ma már nemcsak etikai vagy szociális téren nyilvánul meg a fejlődés normaellenes irányzata, hanem a szellemi élet minden ágában is. A modern művészi irányok tagadásai, lázadások az esztétikai normák ellen. Hasonlóképpen az irodalomban is találunk anarchisztikus törekvéseket. Mindebből azonban nem születik új stílus, mert a stílus nem más, mint normák egységbe olvasztása. A modern filozófiában is megnyilvánul a normák alkonya. Az objektív igazság helyett a szubjektum lesz kiindulópontja és mértéke minden megismerésnek. A szociális életben is igen sok tünet van, melynek látszólag semmi köze a normaellenes irányhoz, pedig valójában ezzel függ össze. A legújabb korban egész Európában a parlamentarizmus csődjéről beszélnek. A parlamentarizmus, amely virágzásában nagyon alkalmasnak bizonyult az állami élet irányítására, ma nap már a legtöbb országban külsőség, melynek tulajdonképpen kevés szerepe van. A normák tudatos alkalmazása nagy nehézségekbe ütközik. Még inkább az ösztönszerű, a tudattalan alkalmazás. Az emberiség a változó körülményekhez nemcsak fizikailag, hanem szellemileg is kénytelen alkal-

mazkodni. Az utóbbi évszázadok gyors tempóját az emberi psziché nem tudja követni. Nem tudnak kialakulni sem a tudatos gondolatok, sem pedig a mélyebben fekvő tudatalatti rétegek, amelyek az egészséges ítéleteket és helyes cselekedeteket létrehoznák. A normaellenes irányzat nem velejárója az emberiség magasabb fejlődésének, sőt inkább egyik oka épen abban keresendő, hogy az emberiség szellemi és erkölcsi fejlődése nem tud lépést tartani a technikai és gazdasági fejlődéssel. Ha ez a kiegyenlítetlenség megszűnik, remélhető, hogy ismét egy normatív periódus következik, amely megteremti az egyének és a társadalom harmónikus kialakulásának lehetőségét.

Ravasz László a Protestáns Szemlében korunk főbb jellemvonásairól számol be és e jellemvonások közül a legelsőt univerzalizmusnak nevezi. A világháborúval kezdődő nagy korszakot az egyetemesség gondolata jellemzi. Maga a háború egyetemes vállalkozás volt. A háború borzalma az emberiség lelkében valami megkövesült iszonyatot hagyott hátra. Épen ezért ma a legegységesebb emberi gondolat a béke, az emberi életnek alapfeltétele. A háború és következménye szemünk elé állította, hogy az élet minden igazi értéke az emberiségnek közös kincse. Ennélfogva nagy, kollektív munka indult meg és a kooperáció, amely eddig csak az irodalomban, a diplomáciában és a tőzsde nemzetközi viszonylataiban érvényesült, népek, nemzedékek nagy közös ügye és közös erőfeszítése lett. Ma mindennek, ami az együttműködésre vonatkozik, különösen csengő akusztikája van és minden, ami elkülönülő és tisztán egyéni, süket fülekre talál, mint a vizesés alján elszavalt monológ. A gazdaság mindig az egyetemességnek volt az előkészítője. Lehetetlen nem látni az univerzalizmusra való törekvést a szellemi életben is. Különösen látszik

ez a protestáns egyházak életében. Mindenki látja ugyanezt a törekvést a szellemi élet más mezőin is. A világirodalom klasszikusai nálunk sokkal több olvasóra lelnek, mint a magyar írók. A színházaknak üzleti és lelki szerkezete olyanná vált, mintha minden színház egy nagy vállalkozónak különböző fiókja volna. Nem kell mondani, hogy ezt a világirodalmi egyetemességet mennyire segítette elő egy új expresszió: a film. Ezidőre a film a zene mellett a legegységesebb nyelve a világnak. Sőt épen univerzalizálás szempontjából fölötte áll a zenének, mert a zene, ha klasszikus, csak kevesekhez szól, a film pedig mindenkihez beszél. De zene terén is univerzalizálás indult meg. Ha most hirtelen divattá válna egy könnyű és hajlékony eszperantó, sokkal nagyobb elterjedésre tarthatna számot, mint amilyen volt a koiné a hellenizmusban, vagy a latin a középkori művelődésben. Az életformák is univerzálisokká válnak. Minden ország határán belül elvész a népviselet, a különböző országok öltözködési típusai. A divat a legnagyobb egyformásító és sohasem volt univerzális hatalma akkora, mint ma. Mit készít elő ez az univerzalizmus, ma még nem tudjuk. Ma elég azt tudnunk, hogy az univerzalizmus formai kategória, amely nem lehet soha öncél, hanem csak út és eszköz, valami olyan gondolat, igazság, érték számára, amelynek egyetemesen érvényesülnie kell.

Az utóbbi években sok szó esik a magyar városokról és a városiasodás jelentőségéről. A század elején sokszor féltették a falu népét a városba, minálunk leginkább a fővárosba, való özőnlésétől. Azóta a probléma megváltozott. A mai jelszó az, hogy erősítsük meg vidéki nagyvárosainkat, hogy szellemükkel mielőbb átjárják a falvak és tanyák világát, mert különben falu és város, falu és főváros közötti szakadékokon késő lesz hidat verni.

A falusi intelligencia ma már érzi, hogy a vezetésben a városi kultúrának kell segítségére jönni. A falu ma már nem patriarchális : tele van problémával, mert előntötte az egész világ baja. Bámulatos az az erőfeszítés, amit a falu népe az utóbbi években kifejtett, hogy szakértővé, modern emberré váljék. S bármilyen érzelmekkel viseltetik is a falu a város iránt, kétségtelen, hogy a várostól vár segítséget és igyekszik kultúráját a városi kultúra irányában igazítani. De ezalatt a város is belekerült a viharba. Most van a magyar város történelmi pillanata. Száz meg száz kéz nyúlik feléje segítségért, biztatásért, példaadásért.

Minden jel arra mutat, hogy a magyar városok biztosan dacolnak a viharral. A polgári öntudat és az erővel párosult szeretet egészen városi jellegű megnyilvánulása az az önkéntes áldozat, amelyet a magyar városok a téli nyomor rendszeres kiküszöbölésére magukra vállaltak. Ez a vállalkozás a városi polgárság és az urbanitás nemes kötelezettségének tudatára vall. A városi kultúra nemcsak intellektuális irányú ; erkölcsi hatása is van annak, hogy egy szép büszke hajón együtt van egy csomó egyre jobban összesimuló ember a szeretet, a szolidaritás jegyében. (*Debreceni Szemle* szept.)

K. B. O.